

ЗАКОН ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО

Обн., ДВ, бр. 48 от 13.06.2000 г.

кн. 7/2000 г., стр. 12

т. 1, р. 3, № 190

Глава първа

ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ

Предмет на закона

Чл. 1. Този закон урежда правата, принципите и мерките за закрила на детето, органите на държавата и общините и тяхното взаимодействие при осъществяване на дейностите по закрила на детето, както и участието на юридически лица с нестопанска цел и физически лица в такива дейности.

Определение за дете

Чл. 2. Дете по смисъла на този закон е всяко физическо лице до навършването на 18 години.

Принципи на закрила

Чл. 3. Закрилата на детето се основава на следните принципи:

1. зачитане и уважение на личността на детето;
2. отглеждане на детето в семейна среда;
3. осигуряване по най-добър начин на интересите на детето;
4. специална закрила на дете в риск или с изявени дарби;
5. насърчаване на доброволното участие в дейностите по закрилата на детето;
6. подбор на лицата, пряко ангажирани в дейностите по закрила на детето, съобразно техните личностни и социални качества и грижа за тяхната професионална квалификация;
7. временен характер на ограничителните мерки;
8. контрол по ефективността на предприетите мерки.

Мерки за закрила

Чл. 4. Закрилата на детето по този закон се осъществява чрез:

1. съдействие, подпомагане и услуги в семейна среда;
2. настаняване в семейство на роднини или близки;
3. настаняване в приемно семейство;
4. настаняване в специализирана институция;
5. полицейска закрила.

Специална закрила

Чл. 5. Специална закрила се осигурява на:

1. дете в риск;
2. дете с изявени дарби.

Органи за закрила на детето

Чл. 6. Закрилата на детето се осъществява чрез:

1. Държавна агенция за закрила на детето;
2. общински служби за социално подпомагане.

Задължение за съдействие

Чл. 7. (1) Лице, на което стане известно, че дете се нуждае от закрила, е длъжно незабавно да уведоми общинската служба за социално подпомагане.

(2) Същото задължение има и всяко лице, на което това е станало известно във връзка с упражняваната от него професия или дейност, дори и ако то е обвързано с професионална тайна.

Права и задължения на родителите

Чл. 8. (1) Всеки родител може да иска и да получава съдействие от органите по този закон.

(2) Родителят има право да бъде информиран и консултиран за всички мерки и действия, предприемани по този закон, с изключение на случаите по чл. 13. Той може да поиска промяна на мерките при изменение на обстоятелствата.

(3) Родителят е длъжен да изпълнява предприетите по този закон мерки и да съдейства при осъществяването на дейностите по закрила на детето.

(4) Разпоредбите по предходните алинеи се прилагат и по отношение на лицата, които полагат грижи по отглеждането и възпитанието на деца.

Участие на юридически лица с нестопанска цел

Чл. 9. (1) Юридически лица с нестопанска цел, както и отделни физически лица, участват в дейностите по закрила на детето при условия и по ред, предвидени в закон.

(2) Лицата по ал. 1 и органите на държавата и общините си сътрудничат в дейностите по закрила на детето.

Глава втора

ПРАВА НА ДЕТЕТО

Право на закрила

Чл. 10. (1) Всяко дете има право на закрила за нормалното му физическо, умствено, нравствено и социално развитие и на защита на неговите права и интереси.

(2) Не се допускат никакви ограничения на правата или привилегии, основани на раса, народност, етническа принадлежност, пол, произход, имуществено състояние, религия, образование и убеждения.

Закрила срещу насилие

Чл. 11. (1) Всяко дете има право на закрила срещу въвличане в дейности, неблагоприятни за неговото физическо, психическо, нравствено и образователно развитие.

(2) Всяко дете има право на закрила срещу нарушаващите неговото достойнство методи на възпитание, физическо, психическо или друго насилие и форми на въздействие, противоречащи на неговите интереси.

(3) Всяко дете има право на закрила срещу използване за просия, проституция, разпространяване на порнографски материали и получаване на неправомерни материални доходи, както и срещу сексуално насилие.

(4) Всяко дете има право на закрила срещу въвличане в политически, религиозни и синдикални дейности.

Право на изразяване

Чл. 12. Всяко дете има право свободно да изразява мнение по всички въпроси от негов интерес. То може да търси съдействие от органите и лицата, на които е възложена закрилата му по този закон.

Информирание и консултиране

Чл. 13. Всяко дете има право да бъде информирано и консултирано от органа за закрила на детето и без знанието на родителите му или на лицата, които полагат грижи за отглеждането и възпитанието му, ако това е необходимо с оглед защита по най-добър начин на неговите интереси и уведомяването им би засегнало тези интереси.

Защита на религиозни убеждения

Чл. 14. (1) Отношението на деца до 14 години към религията се определя от техните родители или настойници, а на деца от 14 до 18 години - по съгласие между тях и родителите или попечителите им.

(2) Когато такова съгласие не се постигне, детето може да се обърне за решаване на спора чрез органите по този закон към районния съд.

Участие в процедури

Чл. 15. (1) Във всяко административно или съдебно производство, по което се засягат права или интереси на дете, то задължително се изслушва, ако е навършило 10-годишна възраст, освен ако това би навредило на неговите интереси.

(2) Когато детето не е навършило 10-годишна възраст, то може да бъде изслушано в зависимост от степента на неговото развитие. Решението за изслушване се мотивира.

(3) Преди изслушването на детето съдът или административният орган трябва:

1. да осигури необходимата информация, която да му помогне да формира мнението си;

2. да го уведоми за евентуалните последици от неговите желания, от поддържаното от него мнение, както и за всяко решение на съдебния или административен орган.

(4) Във всички случаи изслушването и консултирането на детето става в подходяща обстановка и в присъствието на социален работник или друг подходящ специалист.

(5) При всяко дело съдът или административният орган уведомяват общинската служба за социално подпомагане по местоживееенето на детето, която изпраща свой представител.

(6) Общинската служба за социално подпомагане може да представлява детето в случаите, предвидени в закон.

(7) Детето има право на правна помощ и жалба във всички производства, засягащи негови права или интереси.

Тайна на информацията

Чл. 16. (1) Всички сведения, получени в административни или съдебни производства, засягащи детето, не могат да бъдат разгласявани без съгласието на родителите, а ако детето е навършило 10-годишна възраст - и без негово съгласие.

(2) Съдът може да разреши на органите по този закон ползване на сведенията по ал. 1 и без съгласието на лицата по ал. 1, ако това се налага от интересите на детето и за предприемане на мерки в негова защита.

Глава трета

ОРГАНИ ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО

Държавна агенция за закрила на детето

Чл. 17. (1) Специализиран орган на Министерския съвет за ръководство, координиране и контрол в областта на закрила на детето е Държавната агенция за закрила на детето, наричана по-нататък "агенцията".

(2) Агенцията е юридическо лице на бюджетна издръжка със седалище София.

(3) Агенцията се ръководи и представлява от председател, който се определя с решение на Министерския съвет и се назначава от министър-председателя.

(4) В дейността си председателят на агенцията се подпомага от заместник-председател, който се назначава от министър-председателя.

(5) Дейността, структурата, организацията на работа и съставът на агенцията се определят с правилник, приет от Министерския съвет, по предложение на председателя.

(6) Председателят на агенцията представя в Министерския съвет ежегоден доклад за дейността ѝ.

Национален съвет за закрила на детето

Чл. 18. (1) Към Държавната агенция за закрила на детето се изгражда Национален съвет за закрила на детето с консултативни функции, в който участват представители на Министерството на труда и социалната политика, Министерството на правосъдието, Министерството на образованието и науката, Министерството на здравеопазването, Министерството на вътрешните работи, Министерството на финансите, Министерството на културата, Комитета за младежта, физическото възпитание и спорта, както и юридически лица с нестопанска цел, които имат за предмет на дейност закрилата на децата.

(2) Структурата, организацията и дейността на Националния съвет за закрила на детето се определят с правилник, приет от Министерския съвет.

Функции на агенцията

Чл. 19. Държавната агенция за закрила на детето:

1. организира и координира осъществяването на държавната политика за закрила на детето;

2. подготвя и провежда национални и регионални програми за осъществяване на закрила на детето, като осигурява необходимите финансови средства и ги разпределя между отделите за закрила на детето;

3. предлага на Министерския съвет и участва в обсъждането на проекти за нормативни актове в областта на закрилата на детето;

4. ръководи методически и контролира общинските служби за социално подпомагане в дейността им по закрила на детето;

5. насърчава дейността на юридическите лица с нестопанска цел по закрила на детето;

6. организира и провежда научноизследователска и образователна дейност в областта на закрилата на детето;

7. осъществява международно сътрудничество;

8. създава и поддържа национална информационна система за:

а) децата, които се нуждаят от специална закрила;

б) децата, които могат да бъдат осиновени;

в) специализирани институции;
г) юридически лица с нестопанска цел, работещи по програми за закрила на детето;

д) други данни от значение за закрилата на децата.

Общинска служба за социално подпомагане

Чл. 20. (1) Специализиран орган за провеждане на политиката за закрила на детето в общината е общинската служба за социално подпомагане, към която се обособява отдел за закрила на детето.

(2) Отделът по ал. 1 работи в сътрудничество с държавни органи и юридически лица с нестопанска цел, които имат за предмет на дейност закрилата на детето.

Функции на общинската служба за социално подпомагане

Чл. 21. По този закон общинската служба за социално подпомагане:

1. осъществява текущата практическа дейност по закрила на детето в общината;

2. определя и провежда конкретни мерки по закрилата на децата и контролира изпълнението им;

3. извършва проверки по жалби и сигнали за нарушаване правата на децата и дава задължителни предписания за тяхното отстраняване;

4. дава съвети и консултации по отглеждането и възпитанието на децата;

5. предоставя информация за предлаганите услуги и оказва съдействие и помощ на семействата и родителите на нуждаещите се деца;

6. съставя и поддържа в актуалност регистри за:

а) деца, нуждаещи се от специална закрила;

б) деца под полицейска закрила;

в) деца, които могат да бъдат осиновени;

г) деца, настанени в семейства на роднини или близки;

д) деца, настанени в приемни семейства;

е) деца, настанени в специализирани институции;

ж) кандидати и утвърдени приемни семейства;

з) юридически лица с нестопанска цел, работещи по програми за закрила на детето;

7. съдейства и сътрудничи на юридически лица с нестопанска цел, осъществяващи дейност по закрила на детето;

8. подпомага професионалната ориентация и квалификация на децата, включително и на тези, които са завършили средното си образование след навършване на пълнолетието;

9. организира обучение и консултации на приемни родители и осигурява техния подбор;

10. сигнализира при нужда полицията, прокуратурата и съда, които са длъжни да предприемат незабавни действия за защита на децата;

11. прави предложения за назначаване на настоянически съвети и попечители;

12. проучва кандидатите за осиновители от страната и дава писмено заключение пред съда за годността им да осиновят дете; подготвя документацията за осиновяването и дава мнение в случаите, предвидени в Семейния кодекс;

13. участва в дела за ограничаване и лишаване на родители от родителски права;

14. при поискване от съдебни и административни органи изготвя доклади и становища относно положението на децата;

15. определя лица, които да изпълняват функциите на представител по смисъла на чл. 15, ал. 5;

16. предоставя финансова помощ при условия и по ред, предвидени в закон.

Сътрудничество с органа по настойничество и попечителство

Чл. 22. Общинската служба за социално подпомагане работи в сътрудничество с органа по настойничество и попечителство.

Глава четвърта

МЕРКИ ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО

Мерки за закрила в семейна среда

Чл. 23. Мерките за закрила в семейна среда се изразяват във:

1. осигуряване на педагогическа, психологическа и правна помощ на родителите или лицата, на които са възложени родителски функции, по проблеми, свързани с отглеждането, възпитанието и обучението на децата;
2. насочване към центровете за социална рехабилитация и интеграция;
3. консултиране и информиране на детето в съответствие със степента на неговото развитие;
4. консултиране на родителите или лицата, на които е възложено изпълнението на родителски функции, по въпроси на социалното подпомагане и социалните услуги;
5. осигуряване съдействие за подобряване на социално-битовите условия;
6. социална работа за улесняване връзките между децата и родителите и справяне с конфликти и кризи в отношенията;
7. проучване индивидуалните възможности и интереси на детето и насочването му към подходящо учебно заведение;
8. съдействие за устройване на подходяща работа на нуждаещи се навършили 16-годишна възраст, при установените в трудовото законодателство условия;
9. насочване на детето към подходящи форми за ангажиране на свободното му време;
10. съдействие на осиновителите при подготовката им за изпълнение на родителските им функции, самото осиновяване, както и защита правата на детето при прекратяване на осиновяването.

Предоставяне на мерки за закрила в семейна среда

Чл. 24. (1) Съдействието, подпомагането и услугите в семейна среда се предоставят от общинската служба за социално подпомагане по искане на родителите, на лицата, на които са възложени родителски функции, или на детето, както и по преценка на общинската служба за социално подпомагане.

(2) Мерките за закрила по ал. 1 могат да се предоставят и в съчетание с други мерки за закрила по този закон.

Основания за настаняване извън семейството

Чл. 25. Може да бъде настанено извън семейството дете, чиито родители:

1. са починали, неизвестни, лишени са от родителски права или чиито родителски права са ограничени;
2. без основателна причина трайно не полагат грижи за детето;
3. се намират в трайна невъзможност да го отглеждат.

Настаняване извън семейството

Чл. 26. (1) Настаняването на дете в семейство на роднини или близки, както и настаняването на дете за отглеждане в приемно семейство или специализирана институция се извършва от съда. До произнасяне на съда общинската служба за социално подпомагане извършва временно настаняване по административен ред.

(2) Искането за мерките по ал. 1 пред съда се прави от общинската служба за социално подпомагане, прокурора или родителя пред районния съд по седалището на общинската служба за социално подпомагане.

Временно настаняване по административен ред

Чл. 27. (1) Настаняването извън семейството по чл. 26, ал. 1 се извършва със заповед на ръководителя на общинската служба за социално подпомагане.

(2) В случаите на настаняване при роднини и близки се взима съгласието на лицето, при което ще бъде настанено детето.

(3) В случаите на настаняване в приемно семейство настаняването се извършва след проверка относно годността на лицата, кандидатстващи за приемно семейство. Настаняването се извършва след сключване на договор с приемното семейство, с който се определя срокът за настаняването, финансирането, правата и задълженията по договора във връзка с отглеждането и възпитанието на детето.

(4) Актовете на ръководителя на общинската служба за социално подпомагане се издават и обжалват по реда на Закона за административното производство.

Настаняване по съдебен ред

Чл. 28. (1) Исканията за налагане на мерките по чл. 26, ал. 1 са подсъдни на районния съд по седалището на общинската служба за социално подпомагане.

(2) Съдът разглежда незабавно искането в открито заседание с участието на органите или лицата, направили искането, и с участието на детето.

(3) Съдът се произнася в едномесечен срок с решение, което се обявява на страните и се изпълнява незабавно. При определяне на мерките за закрила на детето съдът следва поредността по чл. 26, ал. 1, освен ако това не е в интерес на детето.

(4) Решението подлежи на обжалване пред окръжния съд в седемдневен срок. В случай на подадена жалба или протест съдът насрочва делото в срок не по-дълъг от седем дни. Окръжният съд се произнася с решение, което е окончателно.

(5) Съдът може да промени постановената мярка по искане на лицата по чл. 26, ал. 2, ако това е в интерес на детето.

Основания за прекратяване на настаняването

Чл. 29. Настаняването извън семейството се прекратява:

1. при разваляне на договора;
2. с изтичане на срока;
3. при взаимно съгласие на страните по договора;
4. с осиновяването на детето;
5. с навършването на пълнолетие от детето;
6. с отпадане на основанията по чл. 25;
7. при смърт на съпрузите или на лицето от приемното семейство;
8. при промяна на мярката за закрила.

Ред за прекратяване на настаняването

Чл. 30. (1) Настаняването се прекратява от районния съд по искане на приемното семейство, на общинската служба за социално подпомагане, на родителите на детето или на прокурора.

(2) Прекратяване на настаняването може да се извърши временно от общинската служба за социално подпомагане до произнасянето на съда. В този случай общинската служба за социално подпомагане може да вземе решение относно бъдещото отглеждане и възпитание на детето или да приеме друга временна мярка за закрила, ако това защитава най-добре интереса на детето.

(3) Решението на районния съд може да се обжалва пред окръжния съд. Обжалването не спира изпълнението. Решението на окръжния съд е окончателно и не подлежи на касационно обжалване.

(4) Решението за прекратяване на настаняването се изпълнява по административен ред.

Приемно семейство

Чл. 31. (1) Приемно семейство са двама съпрузи или отделно лице, при което се настанява дете за отглеждане и възпитание съгласно договор по чл. 27.

(2) Съпрузите или лицето от приемното семейство не са носители на родителските права и задължения.

Лица, които не могат да кандидатстват за приемно семейство

Чл. 32. Не могат да кандидатстват за приемно семейство лица:

1. които не са навършили пълнолетие;
2. поставени под запрещение;
3. които са били лишени от родителски права или чиито родителски права са били ограничени, освен ако това е било по обективни причини и родителските им права са възстановени;
4. които не могат да бъдат настойници;
5. настойници или попечители, както и приемни семейства, отстранени от тази дейност поради виновно неизпълнени задължения;
6. които не са годни да изпълняват родителски функции поради липса на лични качества за възпитаване на дете и на материални условия за отглеждането и развитието на дете;
7. които са осиновители при прекратяване на осиновяването по тяхна вина по реда на Семейния кодекс;
8. които страдат от болести по чл. 36 и 36а от Закона за народното здраве.

Отношения с родителите по произход

Чл. 33. (1) Приемното семейство е задължено да дава сведения на родителите за детето и да им съдейства за личните им отношения с него. Ако

такива отношения са в интерес на детето, районният съд се произнася по техния режим с определение.

(2) Определението по ал. 1 може да се обжалва по реда на Гражданския процесуален кодекс от родителите, детето, прокурора, общинската служба за социално подпомагане или приемното семейство.

Изразяване на мнение

Чл. 34. Приемното семейство има право да изрази мнение преди постановяване на решение, което се отнася до промяна на мярката за закрила на детето.

Настаняване в специализирани институции

Чл. 35. (1) Настаняването на деца в специализирана институция се извършва при условия и по ред, определени с действащите нормативни актове.

(2) Настаняването на децата по ал. 1 се извършва само в случаите, когато са изчерпани възможностите за оставане на детето в семейна среда.

(3) Не са специализирани институции по смисъла на ал. 1 и 2 заведенията, които предоставят услуги по чл. 23.

Контрол

Чл. 36. Ръководителят на общинската служба за социално подпомагане извършва текущ контрол по ефективността на предприетите мерки.

Полицейска закрила

Чл. 37. (1) Предоставянето на полицейска закрила на дете се осъществява от специализираните органи на Министерството на вътрешните работи.

(2) Органите по ал. 1 работят в сътрудничество с органите по закрила на детето.

Основания

Чл. 38. Полицейската закрила е спешна мярка, която се взема, когато:

1. детето е обект на престъпления или има непосредствена опасност за живота или здравето му, както и когато има опасност то да се окаже въввлечено в престъпление;

2. детето е изгубено или е в безпомощно състояние;

3. детето е останало без надзор.

Мерки за полицейска закрила

Чл. 39. (1) Специализираните органи на Министерството на вътрешните работи могат:

1. да настанят детето в специални помещения, като не се допуска контакт с лица, общуването с които може да има вредно въздействие върху него;

2. да настанят детето в специализирани институции, като при необходимост му бъде осигурена охрана;

3. да върнат детето при родителите му или лицата, на които е възложено изпълнението на родителските функции.

(2) Специализираните органи по ал. 1 запознават и обясняват на детето по разбираем за него начин предприетите мерки и основанието за тях.

Уведомяване

Чл. 40. Полицейските органи, предприели закрилата, уведомяват незабавно:

1. родителите на детето;

2. общинската служба за социално подпомагане, в чийто район е предприета закрилата;

3. общинската служба за социално подпомагане по местоживеене на детето;

4. прокуратурата.

Срок

Чл. 41. Детето не може да остане под полицейска закрила повече от 24 часа.

Издирване на изчезнало дете

Чл. 42. Действията по издирване на изчезнало дете се предприемат незабавно.

Наредба

Чл. 43. Условията и редът за предоставяне на полицейска закрила се уреждат с наредба, издадена от министъра на вътрешните работи, след съгласуване с Държавната агенция за закрила на детето.

Глава пета

ФИНАНСИРАНЕ НА ДЕЙНОСТИТЕ ПО ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО

Източници за финансиране

Чл. 44. Дейностите по закрила на детето се финансират от:

1. републиканския бюджет;
2. общинските бюджети;
3. други източници.

Глава шеста

АДМИНИСТРАТИВНО-НАКАЗАТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

Санкции

Чл. 45. (1) Който не изпълни задължение по този закон, ако не подлежи на по-тежко административно наказание по специален закон и деянието не съставлява престъпление, се наказва с глоба в размер от 50 до 100 лв.

(2) За неизпълнение на задължение от длъжностно лице глобата е в размер от 100 до 200 лв., ако не подлежи на по-тежко административно наказание по специален закон и деянието не съставлява престъпление.

Производство

Чл. 46. (1) Нарушенията се установяват с акт от социален работник от отдела за закрила на детето към общинската служба за социално подпомагане, а наказателното постановление се издава от ръководителя на общинската служба за социално подпомагане.

(2) Актовете за установяване на нарушения и наказателните постановления се съставят и обжалват по реда на Закона за административните нарушения и наказания.

ДОПЪЛНИТЕЛНА РАЗПОРЕДБА

§ 1. По смисъла на този закон:

1. "Семейна среда" е биологичното семейство на детето или семейството на осиновителите, бабата и дядото или близките на детето, или приемно семейство, при което то се настанява по реда на чл. 26.

2. "Услуги" по смисъла на чл. 23 са социалните услуги в обичайната домашна среда по Закона за социално подпомагане.

3. "Приемно семейство" е семейство от двама съпрузи или отделно лице по смисъла на чл. 31.

4. "Специализирана институция" е заведение за отглеждане и възпитание на деца при Министерството на здравеопазването, Министерството на образованието и науката, Министерството на труда и социалната политика и Министерството на вътрешните работи.

5. "Дете в риск" е дете:

а) което няма родители или е останало трайно без тяхната грижа;

б) което е жертва на злоупотреба, насилие, експлоатация или всякакво друго нехуманно или унижително отношение или наказание в или извън семейството му;

в) за което съществува опасност от увреждане на неговото физическо, психическо, нравствено, интелектуално и социално развитие;

г) което страда от умствени или физически увреждания, както и от трудно лечими заболявания.

6. "Дете с изявени дарби" е дете, което е показало трайни способности и постижения в областта на науката, изкуството или спорта, надвишаващи постиженията на неговите връстници.

ПРЕХОДНИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

§ 2. Министерският съвет в шестмесечен срок от влизането в сила на закона създава с постановление Държавна агенция за закрила на детето при условията и по реда на Закона за администрацията. Финансирането по чл. 44, т. 1 и 2 се осъществява от 1 януари 2001 г.

§ 3. В шестмесечен срок от влизането в сила на закона се издават предвидените в него подзаконовни нормативни актове от посочените в съответните разпоредби държавни органи.

§ 4. Изпълнението на този закон се възлага на Министерския съвет.